

MENTALNOŚĆ
LUDNOŚCI WIEJSKIEJ
W PRL

Foundation for the Development
of Polish Agriculture

Fundacja na Rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

Ewelina Szpak

MENTALNOŚĆ LUDNOŚCI WIEJSKIEJ W PRL

Studium zmian

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2013

Redakcja i korekta: Daria Loska

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Ilustracja na pierwszej stronie okładki © fotolia.com / Zbyszek Nowak

**Foundation for the Development
of Polish Agriculture**

**Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa**

Publikacja finansowana ze środków Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

Copyright © by Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2013

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2013

ISBN 978-83-7383-648-8

Praca nagrodzona w IV edycji konkursu „Polska wieś – dziedzictwo i przyszłość” w kategorii prac naukowych, popularno-naukowych i innych prezentujących szczególnie inspirujące i innowacyjne spojrzenie na problematykę rozwoju wsi

Prezentowane w publikacji opinie wyrażają poglądy autorów i nie muszą być zbieżne z oficjalnym stanowiskiem FDPA

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa
ul. Gombrowicza 19, 01-682 Warszawa
e-mail: fdpa@fdpa.org.pl; www.fdpa.org.pl
tel. 22 864 03 90; 22 834 20 02; faks 22 864 03 61

Wydawnictwo Naukowe Scholar
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./faks 22 828 93 91; 22 828 95 63; 22 826 59 21
dział handlowy: jak wyżej wew. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)
Druk i oprawa: KM Druk, Łódź

Spis treści

Przedmowa	7
Wstęp	9
1. Przestrzeń i czas	20
1.1. Przestrzeń wspólnoty	20
1.2. Wiejskie stare i nowe pogranicza	52
1.3. Przestrzeń najbliższa	57
1.4. Czas	68
2. Wieś wobec polityki	76
2.1. Chłopi wobec polityki centralnej	76
2.2. Ludzie (wobec) władzy	94
3. Praca	110
3.1. Ziemia jako miejsce życia i pracy	110
3.2. Praca na wsi – wybór czy los?	111
3.3. Wiara, wiedza i doświadczenie, czyli o kwalifikacjach i wiedzy rolniczej	115
3.4. Zawód: rolnik	120
3.5. Nowe metody i nowy podział prac	122
4. Czas wolny	138
4.1. Wiejskie spotkania, czyli między przyjemnym i pożytecznym	140
4.2. Czas wolny młodzieży wiejskiej, czyli między organizacją, nudą i zabawą	147
4.3. Sobotnie zabawy i niedzielne odpoczywanie	154
4.4. Czas dla siebie, czyli wiejskie próżnowanie	158
5. Wśród swoich – sąsiedztwo i rodzina	162

5.1. Sąsiedztwo	162
5.2. Rodzina	176
6. Higiena i zdrowie, czyli ciało na wsi	208
6.1. Punkt wyjścia – dawne postrzeganie ciała	209
6.2. Nowa wiedza i nowe zwyczaje, czyli ścieranie się różnych mentalności	211
6.3. Ciało – od narzędzia pracy do wartości samej w sobie	225
6.4. „Nienormalni” i chorzy, czyli o relacjach w zdrowiu i chorobie	228
7. Religijność	236
7.1. Wiedza religijna	237
7.2. Praktyki, rytuały i obrzędy	247
7.3. Religijność i relacje między ludźmi	261
Zakończenie	274
Bibliografia	281